

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR PEDAGOGIK OCH DIDAKTIK

Mål med modersmål

En undersökning om elevers, deras föräldrars och skolpersonalens
uppfattning om modersmålets betydelse för måluppfyllelse i
grundskolan

Sylwia Wiczorek

Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	LAU 925:2
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Ht/2009
Handledare:	Ulla Berglindh
Examinator:	Biörn Hasselgren
Rapport nr:	HT09-2611-07 U/V

Abstract

Examensarbete:	15 hp
Program och/eller kurs:	LAU 925:2
Nivå:	Grundnivå
Termin/år:	Ht/2009
Handledare:	Ulla Berglindh
Examinator:	Biörn Hasselgren
Rapport nr:	HT09-2611-07 U/V
Nyckelord:	Modersmål, språk, språkinläring, språksvårigheter, nyanlända elever, flerspråkighet, betydelse

Syfte:

Syftet med denna uppsats är att undersöka modersmålets betydelse för måluppfyllelse hos polsktalande nyanlända elever i grundskolan. Ett mål är att undersöka ifall det finns skillnader hos de barn som fick studiehjälp på sitt modersmål och de som inte har fått den.

Frågeställningar:

- Vilka svårigheter möter nyanlända elever i den svenska skolan, på grund av otillräckliga kunskaper i svenska?
- Hur påverkas nyanlända elevers inlärningsprocess i den svenska skolan av stöd eller brist av hjälp av modersmåls lärare?
- Hur ser stödet ut på modersmålet? Fungerar det bra eller inte?

Metod:

Jag är intresserad av elevernas, skolpersonalens och elevernas föräldrars uppfattning och erfarenheter om modersmålets betydelse för måluppfyllelse och gjorde en studie i form av intervjuer för att undersöka detta. 17 intervjuer ligger till grund för undersökningen. Sju av intervjuerna genomfördes med elever som representerar olika årskurser, från åk 0-9, och som representerar grupper som fick stöd på sitt modersmål och som inte har fått det. Dessutom gjorde jag fem intervjuer med deras föräldrar, fyra med klasslärare och en rektor.

Resultat:

Enligt intervjuer med nyanlända polsktalande elever, deras föräldrar och skolpersonalen är betydelsen av modersmålet för måluppfyllelse i svenska grundskolan väsentlig. Intervjuerna tyder på att ju starkare modersmålet är hos eleverna desto lättare lär de sig andra språk och tar till sig kunskap. Personalen och rektorn visar på vikten av en bra integration av stödet i skolans verksamhet och på kompetensen hos modersmåls lärare som utför uppdraget med tanke på kunskaper i det svenska språket samt pedagogisk utbildning.

Förord

Det var för mig en stor utmaning att skriva examensarbete på svenska efter fem år vistelse i landet. Tack vare flera medverkande krafter gick det bra.

Jag vill tacka min handledare, Ulla Berglindh, som jag fick stöd av i diskussioner och bearbetning av mitt arbete.

Jag tackar min man, Andreas, som med intresse och engagemang gjorde mig sällskap genom hela processen från början av tänkandet om examinationsarbetets tema till slut. Min son, Alve, tackar jag för tålamod, när tiden inte räckte för gemensam lek på polska.

Särskild tacksamhet överlämnar jag till alla elever, föräldrar och skolpersonalen. Tack vare dem kunde arbetet genomföras.

Innehållsförteckning

Abstract	1
Förord	1
Innehållsförteckning	1
Inledning	3
1. Syfte och frågeställningar	4
2. Centrala begrepp	5
Modersmålsundervisning	5
Studiehandledning	5
Nyanlända elever	5
3. Teori	6
Aktuell forskning	6
Metod	8
Metoddiskussion.....	8
Etiska aspekter.....	8
Intervjupersoner.....	9
Intervjufrågorna.....	9
Genomförande	10
Analys av intervjusvaren	10
Reliabilitet	11
Validitet	11
Generaliserbarhet.....	11
4. Presentation av intervjureultat	12
Bakgrundspresentation av intervjuade lärare.	12
Analys av intervjuer med elever	13
Analys av intervjuer med skolpersonal	15
Analys av intervjuer med föräldrar.....	19
5. Diskussion	21
Vilka svårigheter möter nyanlända elever i den svenska skolan, på grund av otillräckliga kunskaper i svenska?	21
Hur påverkas nyanlända elevers inlärningsprocess i den svenska skolan av stöd eller brist av hjälp av modersmåls lärare?	22
Hur ser stödet ut på modersmålet? Fungerar det bra eller inte?	23
6. Slutord	25
7. Referenslista	26
8. Bilagor	28
Bilaga 1 – Intervjuer med elever	28

Bilaga 2 – Intervjuer med skolpersonal.....	31
Bilaga 3 – Intervjuer med föräldrar	32
Bilaga 4 - Brev till föräldrar	33

Inledning

”Genom språk uttrycker vi våra kulturer och värderingar. Språk ger oss självkänsla. Språk bär kunskaper och är grunden i mötet med andra människor. Vi behöver språk för att kunna tänka, drömma, formulera frågor och lösa problem. Flera språk ger fler möjligheter.”
(Myndigheten för skolutveckling, 2006, s. 3).

Sedan 2006 har jag arbetat som modersmållärare i polska och har undervisning i polska språket och studiehandledning på polska för nyanlända elever som kommer från Polen. För mig som modersmållärare i polska är det viktigt att mina elever kan utveckla sin förmåga att stärka sitt modersmål/polska, sin identitet och individuella utveckling.

För att uppnå detta mål är det viktigt att vi som lärare behärskar språkutvecklande metoder och vet hur vi ska arbeta med språkinläringen hos elever, som behärskar polska på olika nivåer och tillhör olika åldersgrupper.

En faktor är kvalificerade personal, som utför uppdraget. Modersmållärare skall ha bra pedagogisk utbildning, ha bra kunskaper i ämnet och kunskaper i svenska språket. Dessutom måste de vidareutbildas och integrera de nya medieteknologierna i undervisningen. Det krävs mycket av modersmållärare för att kunna erbjuda en intressant och givande undervisning i modersmål.

En annan väsentlig faktor är att det måste finnas möjlighet i landets skolsystem att erbjuda modersmålsundervisning. Med modersmålsundervisningen menas att eleverna har rätt till åldersanpassad undervisning som ger möjlighet att maximera språk/identitets- och tankeutveckling hos dem och får dem att förstå vad som är kultur, kulturarv, identitet och kulturtillhörighet. Sverige 2009 är ett multikulturellt land där människor från hela världen har sin tillvaro. Ett land som genom lagar stärker medborgarnas rättigheter. En av dem är rätt att få undervisning i modersmålet. En stor del av eleverna i den svenska skolan pratar ett annat språk som modersmål. På Språkcentrum, där jag arbetar, är ca 180 modersmållärare verksamma som undervisar i ca 50 olika språk. Studiehandledning ges till nyanlända elever, som nyligen har anlänt till Sverige, eller som inte till fullo kan delta i undervisningen i klassen på grund av brister i det svenska språket. Enligt skollagen skall alla som behöver det få studiehandledning på sitt modersmål. Är det verkligen så? Vad händer med de elever som inte får stöd på sitt modersmål? Under flera år som modersmållärare i polska arbetade jag med dessa elever och träffade de som fick stöd och de som inte fick studiehandledning på sitt modersmål.

I våras deltog jag i ett ”EU-projekt” som handlade om samarbete mellan olika aktörer angående förstärkning av stödet för nyanlända elever. Projektet var intressant och givande för mig som lärare. Mitt arbete med nyanlända elever och deltagandet i projektet förstärkte intresset för att forska mer i det området.

I mitt arbete vill jag fördjupa mig i modersmålets betydelse för måluppfyllelse hos polsktalande elever i grundskolan som tillhör till gruppen som nyanlända. Jag vill undersöka och belysa det området.

1. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna uppsats är att undersöka modersmålets betydelse för måluppfyllelse hos polsktalande nyanlända elever i grundskolan. Ett mål är att undersöka ifall det finns skillnader hos de barn som fick studiehandledning på sitt modersmål och de som inte har fått den.

Frågeställningar:

- Vilka svårigheter möter nyanlända elever i den svenska skolan, på grund av otillräckliga kunskaper i svenska?
- Hur påverkas nyanlända elevers inlärningsprocess i den svenska skolan av stöd eller brist av hjälp av modersmåls lärare?
- Hur ser stödet ut på modersmålet? Fungerar det bra eller inte?

För att besvara frågeställningarna intervjuades 17 personer, elever, skolpersonal och föräldrar till eleverna. Intervjuszvaren speglar dessa personers erfarenheter och uppfattningar om modersmålets betydelse.

2. Centrala begrepp

Modersmålsundervisning

Enligt grundskoleförordningen 2 kap. har de elever som uppfyller följande krav rätt till modersmålet? (Utbildningsdepartementet, 2009)

9 § Om en eller båda av elevens vårdnadshavare har ett annat språk än svenska som modersmål och språket utgör dagligt umgängesspråk för eleven, skall eleven få undervisning i detta språk som ett ämne (modersmålsundervisning), om

1. eleven har grundläggande kunskaper i språket och
2. eleven önskar få sådan undervisning.

Modersmålsundervisning i samiska, finska, meänkieli, romani chib eller jiddisch ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet. Detsamma gäller en elev som är adoptivbarn och som har ett annat modersmål än svenska.

Enligt 10 § modersmålsundervisning kan anordnas:

1. som språkval,
2. som elevens val,
3. inom ramen för skolans val, eller
4. utanför timplanebunden tid.

Studiehandledning

Enligt grundskoleförordningen 5 kap.: (Utbildningsdepartementet, 2009)

2 § En elev skall få studiehandledning på sitt modersmål, om eleven behöver det.

3 § En elev som har rätt till modersmålsundervisning och som före sin ankomst till Sverige har undervisats på annat språk än sitt modersmål får ges studiehandledning på det språket i stället för modersmålet, om det finns särskilda skäl.

I Skollagen 4 kap skriv att: Särskilt stöd skall ges till elever som har svårigheter i skolarbetet. (SFS 1985:1100).

Nyanlända elever

I mitt arbete använder jag mig av begreppet ”nyanlända elever”. Jag menar med detta barn och ungdomar som kommer till Sverige nära eller under sin skoltid. Det betyder att dessa elever oftast inte kan tala eller förstå svenska. Barnet kan dock ha vistas i Sverige en viss tid innan det har börjat skolan. Mer information kan hittas hos Skolverket (Skolverket, u.å.a).

I mitt arbete använder jag inte begreppet ”invandrarbarn”. Jag tycker personligen att ordet är belastat med negativ betydelse och kraft. Jag använder mig istället av termen ”elever med utländsk bakgrund”.

3. Teori

I den senaste granskningsrapporten från Skolinspektionen (2009, s. 6), vars mål bl.a. var att granska skolors och elevers kunskap, påvisades att ”nyanlända elever får inte den utbildning de har rätt till” och att många av de nyanlända eleverna inte når de mål som förväntas. Granskningen fokuserar på utbildning för nyanlända elever och deras ”rätt till en god utbildning i en trygg miljö som stimulerar utveckling och lärande” (s. 5). Enligt rapporten får inte alla nyanlända elever studiehandledning på sitt modersmål. Dessutom får personal på flera granskade skolor kritik för att de inte är tillräckligt informerade om studiehandledningen på modersmålet dvs. vad det är och hur den ska organiseras (s. 7).

För att få en koncis teoriframställan har jag valt att koncentrera mig på nutida svensk forskning.

Aktuell forskning

Aktuell forskning om tvåspråkighet uppmärksammar relevansen mellan goda kunskaper i modersmålet och påverkan på flera områden som t.ex. inhämtning av kunskaper på andra språk, som stöd för utvecklingen i modersmålet, som stöd för inläring av svenska, som stöd för utveckling av etnisk identitet och inte mindre som stöd för uppfostran (Hyltenstam & Tuomela, 1996).

Eva Wirén betonar i ett pressmeddelande (Skolverket, 2008) den centrala betydelsen av modersmålet för måluppfyllelse. De elever som deltar i modersmålsundervisningen uppvisar bättre betyg i skolan än de som inte deltar. Rent statistiskt visas att modersmålsundervisningsdeltagare får högre genomsnittliga meritvärde, 220 p, dvs. 12p högre än elever med svensk bakgrund (Skolverket, u.å.c).

Enligt Kenneth Hyltenstam hamnar många av eleverna med annan bakgrund än svenska utanför på grund av kunskaper i ämnena, som inte inhämtades i svenska skolan. Omständigheterna kopplas till segregationen i samhället (Lärarnas tidning, 2002).

Hyltenstam och Tuomela (1996, s. 31-32) markerar fakta som är av stor betydelse för alla som arbetar med nyanlända elever.

- att det tar lång tid – flera år - innan ett barns andraspråk fungerar lika effektivt för kunskapsinhämtande som ett förstaspråk,
- att ett abrupt språkbyte vid skolstarten därför hämmar barnets möjligheter till ett normalt kunskapsinhämtande och normal intellektuell utveckling under skoltiden,
- att barns attityder till sitt förstaspråk – och i förlängningen till sin kultur och sitt ursprung påverkas av vilken roll detta språk tilldelas i samhället och i skolan,
- att individens identitetsutveckling är beroende av möjligheterna att bejaka de egna kulturella och allmänna livserfarenheterna.

Enligt Tingbjörn (1981) är inläringen av ett språk aldrig avslutad. Med hjälp av diagram ”En enspråkig elevs språkutveckling” skildrar Tingbjörn utvecklingen av förstaspråket och påpekar att utvecklingen sker hela livet. Speciellt viktiga är de första åren i livet hos ett barn innan skolstarten.

Under den tiden sker utvecklingen av vissa språkfärdigheter som t.ex. ljudförråd och grammatiska talspråksmönster. För att uppnå aktiv tvåspråkighet förutsätts att flera faktorer kommer till stånd. Tingbjörn pekar på följande (1981, s. 50-53):

- Inläring av basfärdigheterna läsning och skrivning på förstaspråket.
- Ett säkert grundlagt betydelsesystem på förstaspråket.
- Inläring av uttalet i andraspråket före ca 12 års ålder.
- Riklig och kontinuerlig stimulans och tillfällen till egen aktiv verksamhet på båda språken under hela skoltiden.
- Hög prestige hos båda språken.
- En funktionell och verklighetsförankrad fackämnesundervisning på båda språken.
- En kontrastivt baserad undervisning, planerad och genomförd av adekvat utbildade och kontrastivt medvetna lärare, vilka har svenska och resp. hemspråk som förstaspråk.

Lilian Nygren-Junkin (Skolverket, u.å.b) tycker att ”Modersmål har vi allihopa!”. Nygren-Junkin lyfter fram betydelsen av modersmålet för vår identitet, språkutveckling och menar att ”ett väl utvecklat modersmål är bästa grunden för ett väl utvecklat andraspråk” (Skolverket, u.å.b). Enligt hennes studie ”Modersmål har vi allihopa – här med, och där med” har eleverna som behärskar bra modersmål lättare att lära sig andra språk. Nygren-Junkins avhandling styrker teorin om modersmålets betydelse för måluppfyllelse i andraspråket.

Arja Paulin styrker betydelsen av modersmålet och vikten av att nyanlända elever skall få undervisning i modersmålet och studiehjälpen. Enligt Pauli ”Undervisning på det egna språket i olika ämnen är den enda garantin mot avbrott i språk- och därmed i tankeförmågans utveckling.” (Paulin, Trinjdad, Almgard, Finell, Arvór, Oamhawi, 1993, s. 25). Det tar tid för en nyanländ elev att lära sig ett nytt språk. Innan det nya språket får användning i samma grad som modersmålet borde skolan erbjuda undervisning på modersmålet. Paulin markerar att processen till tvåspråkigheten hos barn är arbetsam och kräver från föräldrar konsekvens i användning av modersmålet.

Metod

Metoddiskussion

För att ta reda på modersmålets betydelse för måluppfyllelse hos polsktalande barn i grundskolan gjordes en undersökning i form av intervjuer. Undersökningen för fram elevernas, skolpersonalens och elevernas föräldrars uppfattning och erfarenheter om ovan nämnda område. För att ge respondenterna både möjlighet och utrymme att utveckla sina svar och samtidigt detaljerat kunna analysera de svar som gavs på de olika frågorna utgjordes intervjun medvetet av en kombination av de två extremfallen, den strukturerade respektive ostrukturerade intervjuformen.

Enligt Staffan Stukåt (2005) beskrivs extremfallen av intervjumetoderna som strukturerade respektive ostrukturerade där *”man kan generellt säga att ju större detta utrymme är, desto bättre är möjligheten för att nytt och spännande material ska kunna komma fram. Men samtidigt minskar jämförbarheten mellan svar och svårigheterna att tolka resultatet ökar”* (s. 37).

Etiska aspekter

Stukåt (2005, s. 130) skriver att *”Forskarens rätt och möjligheter att bedriva sin undersökning måste ifrågasättas och ställas mot individskyddskrav.”* Det är viktigt att den intervjuade personen får tillräckliga informationer om undersökningen, syftet och vilken metod som används i undersökningen. Intervjuaren har vissa förpliktelser mot den intervjuade personen som ska respekteras under intervjuerna, vid bearbetning av de samlade intervjuerna och efter.

Enligt Trost (2005) skall intervjuaren hålla sig till de allmänna föreskrifter som gäller för att intervju barn som t.ex. tystnadsplikt, anonymt eller konfidentiellt. Enligt Trost ska inte de tre termerna blandas. Med anonymitet menar han att *”man inte vet namnet eller andra igenkänningstecken på den intervjuade”* (s. 41). Med konfidentialitet menar Trost (2005, s. 41) att *”det som sägs inte kommer att föras vidare – ingen skall kunna få reda på vem som sagt eller gjort vad.”* Tystnadsplikten står i relation med anonymitet och konfidentialitet dvs.

... att det är något man ålagts och utlovat och plikten innebär att skyddet mot obehörig verkligen upprätthålls. När intervjupersonen inte är anonym, dvs. då intervjuaren känner till namnet, skall i avrapporteringen intervjupersonen anonymiseras för läsaren. Men den personen förblir inte anonym för intervjuaren. (s. 41).

I det här arbetet har alla de etiska värderingarna tagits hänsyn till.

Intervjupersoner

På grund av mitt arbete som modersmåls lärare och mitt intresse för ämnet modersmål och dess betydelse hos flerspråkiga elever valde jag att genomföra en undersökning inom detta område som examensarbete för att fördjupa mig i ämnet.

Jag har valt att intervjua nyanlända polska elever som går i grundskolan och läser modersmål, deras föräldrar och skolpersonal, dvs. klasslärare och en rektor.

Sammanlagt deltog 17 personer i undersökningen. Personer som jag intervjuade kände jag tack vare mitt yrke. Faktumet att vi kände varandra innebar både för- och nackdel. Fördelen var att jag hade lättare att kontakta personer, elever, deras föräldrar och skolpersonalen, som jag arbetade med under veckan och välja de som ville delta i undersökningen. Nackdelen var att vi på grund av omständigheterna att vi kände varandra kunde förlora balansen i min inställning till de intervjuade personerna och ha för subjektiv inställning och göra en subjektiv tolkning. Jag försökte ställa sakliga frågor till dem och hålla en neutral attityd.

Sammanlagt intervjuades sju elever i åldrarna 6 till 16 år. Syftet med bakgrundsfrågorna var att få en närmare uppfattning om intervjuade elever. Alla eleverna föddes i Polen och kom till Sverige från Polen. Flera av dem har angivit vilken stad (istället för vilket land) varifrån de kom till Sverige. Svaret visar att barn relaterar hemlandet med den närmaste omgivningen. Två av de intervjuade eleverna har bott i Sverige i två år, tre i 2,5 år och två i fyra år. Fem av eleverna var sex eller yngre vid ankomsten till Sverige. En av eleverna sa att det använder polska och svenska med närmaste familjen. Alla andra använder bara det polska språket. Varje elev fick ett nummer i undersökningen som relaterar till ordningen i genomförandet av intervjuerna. En elev lämnade dock otillräckliga svar pga. ålder och har därför inte tagits med ytterligare i analysen.

Sammanlagt intervjuades fem skolpersonaler, fyra klasslärare som undervisar några av de intervjuade eleverna och en rektor. All intervjuad skolpersonal hade erfarenhet av att arbeta med elever med "utländskt bakgrund". Erfarenheten sträckte sig från 2,5 år till över 30 år. Skolpersonalen representeras av förskoleklasslärare, klasslärare för lågstadium, klasslärare för mellanstadium och lärare för svenska som andraspråk. Alla de intervjuade skolpersonal bidrog till min undersökning med mycket kunskap på grund av sina erfarenheter i arbetet med nyanlända elever. En av intervjuade skolpersonal var rektor. Möjligheten att intervjua en rektor var av stor betydelse för min undersökning för att få reda på hur ledningen ser på frågorna.

Lärarna tilldelades deras elevs nummerordning. Rektorn benämns som rektor.

I undersökningen deltog fem föräldrar till sju elever. Föräldrarna tilldelades deras barns nummerordning.

Intervjufrågorna

I bilaga 1 kan intervjufrågorna studeras, som indelades på de olika områdena som syfte och frågeställningarna behandlade.

- Vilka svårigheter möter nyanlända elever i den svenska skolan, på grund av otillräckliga kunskaper i svenska?

- Hur påverkas nyanlända elevers inlärningsprocess i den svenska skolan av stöd eller brist av hjälp av modersmåls lärare?
- Hur ser stödet ut på modersmålet? Fungerar det bra eller inte?

Dessutom valdes bakgrundsfrågor för att få en bild av den intervjuade eleven.

Frågorna till skolpersonalen bestod av bakgrundsfrågan, dess syfte var att få närmare informationer om dem, deras pedagogiska arbete med nyanlända elever. De andra intervjufrågorna var tydligt kopplade till syftet och frågeställningarna i arbetet. Frågorna handlade om lärarnas inställning till lagstiftningen gällande rätt till modersmålsundervisning och studiehandledningshjälp på modersmålet. Dessutom berörde frågorna de nyanländas svårigheter i svenska skolan och ev. möjligheter att erbjuda hjälp. Intervjufrågorna till skolpersonalen finns i bilaga 2.

I bilaga 3 finns intervjufrågorna till elevernas föräldrar. Syftet med frågorna var att få närmare informationer om föräldrarnas uppfattning om modersmålets betydelse för deras barns språkutveckling, gällande modersmål och svenska och skolgång.

Genomförande

Intervjuerna delades in i två etapper. Först genomfördes intervjuerna med eleverna och deras föräldrar. De genomfördes på olika ostörda platser och varje person intervjuades för sig. Viktigt för genomförandet av intervjuerna var att platsen erbjöd bra miljö, lugn och ro.

Skolpersonalen intervjuades på respektive skolor, där de är verksamma. Ett rum tilldelades för genomförandet av intervjuer.

För bättre informationsinsamling användes en diktafon för inspelning av intervjuerna. Innan genomförandet av intervjuerna fick jag skriftligt tillåtelse för att intervju barn och deras lärare, se bilaga 4. Dessutom fick jag muntligt tillåtelse för att spela in intervjun. Från min sida informerade jag den intervjuade att de inspelade informationerna endast används för min undersökning och kommer att förstöras efter intervjubearbetningen. Efter intervjuerna transkriberades intervjuerna var för sig direkt på datorn, där materialet sparades för bearbetning.

Alla de intervjuade personerna fick tillräckligt med tid för att besvara frågorna.

Analys av intervjusvaren

Analysen av intervjusvaren indelades i tre huvudgrupper. Elever, skolpersonal och föräldrar. Analysen av elevernas intervjuer indelades i de tre angivna frågeställningar.

På samma sätt bearbetades analysen av intervjuerna med skolpersonal. Dessutom bearbetades frågan om ”Barnets språkutveckling och skolpersonalens synpunkt på bedömning och hantering.”

Analysen av föräldrarnas intervjuer bearbetades med deras synpunkt och uppfattning av modersmålets betydelse i svenska skolan, deltagandet i modersmålsundervisningen och

påverkan på utvecklingen av modersmålet och det svenska språket. Dessutom finns det i analysen av föräldrarnas intervjuer plats för deras reflektioner och tankar.

Reliabilitet

Trost (2005, s. 111) anser med reliabilitet ”att en mätning är så att säga stabil och inte utsatt för t.ex. slumpinflytelser”. Han skriver om vikten av noggrannhet vid planeringen av undersökningen, intervjufrågorna och frågeställningarna. Enligt Stukåt (2005, s. 125) är reliabilitet ett mätinstrument ”mot slumpens inflytande”. Forskarna får inte ändra, förfälska samlade informationer och bearbeta dem.

I min undersökning har jag använt mig av intervjumetoden för att besvara de tre frågeställningar som jag har ställt upp för att kunna ge en bedömning av modersmålets betydelse för måluppfyllelse. Intervjufrågorna har med avsikt valts för att kunna ge svar på frågeställningarna och de är även indelade i fyra grupper dvs. de tre frågeställningarna och en grupp med bakgrundsfrågor. För varje respondentgrupp (elever, skolpersonal och föräldrar) har frågorna anpassats så att de omfattar frågeställningarna. Fördelen med denna anpassning är att kvalitén på svaren och informationens relevans ökar. Det innebär dock att även spridningen av svaren blir större vilket lämnar mer utrymme för tolkningar av respondenternas uppfattningar. Jag tycker att min undersökning och arbete håller för en kritisk granskning vad gäller reliabiliteten.

Validitet

För att få ett så bra underlag som möjligt för min undersökning valde jag att låta både elever, skolpersonal och föräldrar delta i intervjuerna. Detta för att få en så bred bas av erfarenheter och uppfattningar från de olika grupperna som möjligt. Undersökningen riktar dock endast in sig på polsktalande, nyanlända elever. Eleverna representerar olika skolor och åldrar. Alla elever som har deltagit i undersökningen är nyanlända elever och har bott i Sverige i mellan två och fyra år. Skolpersonalen har en varierad bakgrund och erfarenhet av att arbeta med nyanlända elever. Då även en social bakgrund kan ha betydelse för måluppfyllelse borde jag ha tagit hänsyn till detta i urvalet men på grund av det här arbetets begränsning har det ej varit möjligt. I analysen av intervju svaren framkom det ledtrådar som stödjer resultatet av undersökningen. Det håller för en kritisk granskning och frågornas validitet är giltig.

Generaliserbarhet

Syftet med metoden som valdes för genomförandet av arbetet var att ge fritt rum för de intervjuade personer att ge deras synpunkter som svar på de ställda frågorna. Arbetet har riktat in sig inom en språkgrupp och antalet personer som har intervjuats är begränsat. Resultatet kan därför inte direkt generaliseras på alla nyanlända elever då faktorer som språklig och social bakgrund inte har behandlats. Arbetet ska däremot ses ett uttryck av uppfattningar och erfarenheter inom ett område.

4. Presentation av intervjuresultat

Bakgrundspresentation av intervjuade lärare.

Sammanlagt intervjuades fem skolpersonal, fyra klasslärare som undervisar några av de intervjuade eleverna och en rektor.

Läraren till elev 1 är utbildad lärare sedan 2000. Har arbetat ganska länge som vikarie på olika skolor och är sedan 2,5 år klasslärare. Hon/han har arbetat i 2,5 år med flerspråkiga elever och det är elev 1.

Läraren till elev 2 och 7 är utbildad som förskolelärare och specialpedagog. Har arbetat i 34 år som förskolelärare. Från början har läraren arbetat med flerspråkiga elever i i en tvåspråkig grupp, ungersk-svensk och med barn som kom till Sverige på 70 och 80-talet. På den aktuella skolan har hon/han arbetat i 10 år. Hon/han arbetar med flerspråkiga elever, några av dem är nyanlända. I arbetet använder hon/han sig mycket av stödpedagogik, läs och skrivutveckling. *”När man arbetar med barn med andra språk som inte förstå svenska måste man använda sig mycket av kroppsspråk.”*

Rektor – i botten är hon/han adjunkt, högstadiet och gymnasielärare i svenska, engelska och SO. Arbetade som bibliotekarie och lärare i många år. Under sin tid som bibliotekarie och lärare hade hon/han mycket kontakt med flerspråkiga, nyanlända elever som läste svenska som andra språk. I arbetet var det viktigt för henne/honom att *”anpassa texten för elevernas nivå. Det var mycket viktigt att vara säkert på att elever förstår ord. Jag samarbetade intensivt med lärare i svenska som andra språk. Som bibliotekarie var det viktigt för mig att anpassa böckerna för eleverna, efter deras behov i svenska. Jag samarbetade med lärarna som undervisande i förberedelseklassen. På skolan fanns också barn som var blinda, därför var det mycket viktigt att ta alla elever på allvar. Det är viktigt att skapa rätt förutsättningar för elever.”*

Läraren till elev 6 har arbetat som lärare sedan 1971. Har lång erfarenhet i arbetet med flerspråkiga elever.

Lärare till elev 5 har arbetat i 27 år som lärare. *”I början har jag inte arbetat med flerspråkiga elever. Sista tiden har jag arbetat huvudsakligen med flerspråkiga elever och vuxna.”*

Lärare till elev 3 och 4 valde att inte ställa upp i undersökningen.

Analys av intervjuer med elever

Vilka svårigheter möter de nyanlända eleverna i den svenska skolan?

De intervjuade eleverna började dagis eller grundskolan vid olika tidpunkter, efter några dagar, en vecka, några veckor eller flera månader i Göteborg. Minnena som framkallades från de första dagarna/veckorna var intensivt känsloladdade. Flertalet av eleverna visar på att de inte förstod. Eleverna visar på gemensamma svårigheter som kommunikation på svenska, med barn och vuxna. Eleverna kunde inte förstå andra och andra inte heller dem. Brist på ett gemensamt kommunikationsspråk betydde för flera av dem ångest, rädsla, olust, nedstämmning och i ett fall ilska. Tiden som behövdes för att börja förstå/leka med dagis/klasskamrater varierar från två månader till ett år, det beror på ålder hos dem intervjuade. Yngre elever visar tidigare beredskap för öppenhet att våga ta kontakt med andra.

Alla eleverna fick följa med i undervisningen, men inte alla fick extra stöd på modersmålet och förstod därför inte undervisningen i början efter ankomst. Trots att inte alla elever fick fadderbarn i början eller lärare som pratade polska fick alla hjälp av en/flera lärare som tog hand om dem i skolan. Alla eleverna har ett mycket positivt minne om sin klasslärare. De beskrivs ofta som trevliga, hjälpsamma och snälla. Klasslärarna försökte stödja andra i klassen att ta hand om den nyanlända eleven, försökte förklara, vad man skulle göra, prata med eleven. Dagislärarna försökte trösta och hjälpa när det behövdes. Alla elever trivs i skolan idag.

Elev, 5 ”Ja, det betyder jag har vant mig. När man inte har vad man tycker om, så tycker man om vad man har. Om jag kunde välja, skulle jag gärna vara i Polen. Men det är inte så dåligt här. Jag mår bra i skolan, ibland är jag lite rädd att jag inte förstår andra och andra förstår inte mig.”

Med frågorna om det finns något i svenska som de tycker är svårt nu när de blivit mer bekanta med svenskan ger flera som exempel förståelse, vad andra säger, nya ord i nya områden eller i litteraturen. Dessutom visas på matematik, talspråk och grammatik.

Frågorna som berörde uttal och grammatik i svenska språket var för svåra för de flesta av de intervjuade eleverna därför baserade sig underlaget som finns för den delen på svar från elev 1 och elev 5. Eleverna pekar på olika ljudgrupper i svenskan som vållar svårigheter som t.ex. sj-, gj-, dj-, enkel- och dubbelteckning av konsonant. Dessutom vållar vokaler i svenska språket svårigheter hos de intervjuade eleverna.

Svårigheter som uppstår i grammatikdelen visar på flera områden som tempus, verbböjning, adjektivböjning, adverb, negationer, svenskans prepositioner, pronomen och svenskans substantiv. De två eleverna har olika syn på i vilken utsträckning områdena vållar svårigheter. Båda tycker att svenskans substantiv, bestämda och obestämda artiklar och svenskans ordföljd är svårast i svensk grammatik.

För att kommunicera med andra i klassen/skolan utan att kunna svenska visar båda eleverna på gester, kroppsspråk och försök att kommunicera på vilket sätt som helst.

Hur ser stödet på modersmålet ut? Tycker eleverna det fungerar bra?

Två av de intervjuade eleverna fick ingen hjälp av en polsktalande person under de första dagarna i skolan/dagis. Dessutom fick de inte delta i modersmålsundervisningen i polska, på grund av att skolan inte hade köpt modersmålet. Andra elever fick modersmålsundervisning på dagis 60 min/vecka och på skolan 80 min/vecka. Två av eleverna fick inte studiehandledning på polska, inte heller från en svensk lärare. Andra elever fick i olika omfattning från 60 min/vecka till 180 min/vecka.

De som fick studiehandledning menar att de har haft nytta av detta. Oftast kom modersmålsläraren och var med eleverna i klassen och översatte när eleverna inte förstod. Lärare och elever arbetade också individuellt med ämnena på polska. Alla som fått studiehandledning är eniga om att studiehandledningen underlättade att förstå undervisningen i början och att förstå skolan i Sverige.

Hur påverkades de nyanlända elevernas inlärningsprocess?

Sammanfattar man elevernas svar visar det sig att fem av eleverna som fick stöd och hjälp av modersmålslärare kunde förstå undervisningen efter ca fyra månader till 1 år, beroende på ämne. De två elever som inte fick hjälp av modersmålslärare behövde 1-2 år. Flera elever tyckte att matematik, idrott och slöjd var de ämnen där de först kunde delta aktivt, ställa frågor och arbeta med läroböcker. Alla elever fick svenska som andraspråk.

Det är svårt för eleverna att komma ihåg, när de kunde skriva sina första arbeten/läxor på svenska men två eleverna, som fick stöd av modersmålslärare, säger efter några månader. De två elever som inte har fått stöd av modersmålslärare menar att de kunde skriva sina första arbeten på svenska först i åk 2 efter två och halvt års vistelse i Sverige.

Tre av de intervjuade eleverna svarar att de inte har svårigheter med det svenska språket idag. Tre svarar dock att de uppfattar att de har svårigheter i svenskan. Två av dem som svarar att de har svårigheter är elever som inte fått stöd av modersmålslärare. Exempel på förekommande svårigheter är uttal och att skriva.

Svaren från de intervjuade eleverna pekar på att det verkar finnas ett samband mellan stöd från modersmålslärare och hur snabbt och hur väl de har utvecklat svenskan idag. Stödet från modersmålsläraren verkar ha en positiv effekt på eleverna både på deras integration i den svenska skolan och på deras inlärningsprocess av det svenska språket.

Analys av intervjuer med skolpersonal

Vilka svårigheter möter de nyanlända eleverna i den svenska skolan?

Skolpersonalen som jag har intervjuat antar att de svårigheter som nyanlända elever möter i den första tiden i svenska skolan beror på flera faktorer. Det är mycket individuellt för varje elev och beror på bl. a. ålder och ursprungsland. Dessutom betonar de omständigheterna som ligger till grund att eleverna har flyttat till Sverige.

Läraren till elev 2 menar att *”Det beror på varifrån man kommer. Kommer man från ett land där språket har högt status och hemmet fungerar bra eller kommer man från ett land där finns krig så blir det annorlunda. Eleverna har olika bakgrunder, olika villkor.”*

Läraren till elev 5 bekräftar att *”Det är mycket individuellt. Hur de är som personer och vad de har i bagaget.”*

Rektorn fastställer att *”Vi har här på skolan en plan för nyanlända elever. Den beror på ålder, bakgrund som eleven har med sig, skolgång och problematik. Är det ett väl förberett barn som flyttar till ett nytt land?”*

En annan faktor är brister i språket, som kommunikationselement. På grund av detta uppstår emotionella svängningar hos eleverna. De blir lätt irriterade, ledsna, nedstämda till och med aggressiva. Eleverna kan känna sig misslyckade när de inte kan visa sina ämneskunskaper på svenska som de kan på modersmålet.

Alla lärarna till eleverna konstaterar att de inte kan ge tillräckligt med tid till de nyanlända eleverna. Klasserna blivit större och flera i klassen behöver stöd, som har svårigheter med t.ex. att läsa, skriva trots att många av dem föddes i Sverige.

Hur tycker skolpersonalen att de nyanlända elevernas inlärningsprocess påverkas?

Skolpersonal som jag har intervjuat är övertygande om att det är jättebra, viktigt och till och med självklart att alla elever i Sverige, som använder ett annat språk hemma, har rätt till att läsa sitt modersmål och skall få det. Genom deltagandet i modersmålsundervisningen får de trygghet, deras identitet respekteras vilket är jätteviktigt. Lärarna anser att modersmålet ger tillgång till ett andra språk, att de elever som är bra på modersmålet och som utvecklar sitt modersmål snabbare lär sig andra språk och har mindre problem med svenska språket. Kan de modersmålet bra så kan de relatera till det i inläringen av svenska t.ex. vid språkinläringen. Modersmålet ger flera möjligheter. Flera anser att samarbetet mellan modersmållärarna och klasslärare/skolpersonal är viktigt.

Rektorn understryker att *”Ofta finns det en koppling mellan modersmålet och svenska, t.ex. vid inläringen. Barn som har svårigheter i läsinläringen på svenska har också svårigheter på deras modersmål. Det är viktigt att utveckla båda modersmål och svenska.”*

Den intervjuade skolpersonalen betonar att de eleverna som inte behärskar modersmålet och har svårigheter med modersmålet ofta har svårigheter i svenska språket men inte bara det. Man ska inte förneka sin identitet. Identitet är bl. a. modersmål.

All intervjuad skolpersonal betonar vikten av studiehandledningshjälp för nyanlända elever. Flera av de tyckte att det var jättebra att eleverna fick studiehandledning på modersmålet från början av elevernas skoltid i svenska skolan. Modersmållärare kunde förklara allt som var nytt för eleven. Det gäller inte bara språket eller ämnena utan också allt som gällde den svenska skolan, t.o.m. Sverige som ett nytt land. Flera lärare tycker att tack vare studiehandledning på modersmålet fick eleverna bra hjälp och gjorde stora framsteg som märktes efter en kort tid.

Läraren till elev 2 tycker att en kompetent modersmållärare som behärskar båda språken, svenska och i det här fallet polska var den första tiden och är idag en förebild för eleverna. En vuxen person som fungerar bra i samhället med båda språken, polska och svenska, och som de är stolta över.

Lärare till elev 5 tycker att det är bra och viktigt att eleverna får studiehandledning på modersmålet, bara form och tid kunde diskuteras. Det är mycket individuellt vilken form som passar för en elev. Tack vare modersmålläraren kunde eleven visa vad han/hon kan i ämnena. Han/hon kunde skriva prov på modersmålet i början och ha modersmållärare på olika prov för att få översättning.

Läraren till elev 6 påpekar att för de elever som fick studiehandledning på modersmålet gick det bättre än för de som inte fått den.

Den intervjuade rektorn tror att ”... *det är viktigt att de får handledning för att klara sig och få till sig utbildning. Formen för studiehandledning kan diskuteras.*” I Göteborg ansvarar Språkcentrum Göteborg för modersmålsundervisning och studiehandledning. Enligt rektorn är det inte alltid möjligt att organisera studiehandledning på modersmålet på ett sätt som ger bästa förutsättningar och visar på bästa resultat för eleverna.

Alla de intervjuade lärarna till eleverna 1, 2, 5 och 6 var övertygade om att stödet på modersmålet var av stor vikt och de uppmärksammar att tack vare stödet på modersmålet och intensivt samarbete mellan klassläraren och modersmålläraren kunde behovet hos den nyanlända eleven fastställas och utvecklas. Flera lärare betonar vikten av stöd på modersmål, som ger möjligheter för eleverna att visa vad de kan på modersmålet dvs. att visa kunskap trots brister i svenska språket.

Det var av stor betydelse för eleverna och för deras självkänsla. ”*Utan modersmållärare skulle vår elev vara en annan elev. Med modersmålläraren fick han visa vad han kan också på prov i olika ämnen. Han utvecklas och mår riktigt bra idag.*” (Läraren till elev 5).

En annan lärare menar att ”*När de ser modersmålläraren blir de glada. De har stort behov av att prata på polska*” (Läraren till elev 2)

Läraren till elev 6 betonar elevens självsäkerhet, möjlighet att fråga på modersmålet, få förklarat direkt och att inte måste vänta på översättning av betydelser. Det gäller olika ämnen som t.ex. matematik eller svenska.

Rektorn understryker vikten av stöd och samarbete mellan modersmåslärare och klasslärare, framförallt i grundstadium.

Hur ser stödet ut på modersmålet? Tycker skolpersonalen att det fungerar bra?

All skolpersonal tyckte att stödet på modersmålet var av stor betydelse för deras elever. Stödet organiserades på olika sätt och var individuellt anpassat efter diskussion mellan klassläraren och modersmåsläraren. Delvis deltog modersmåsläraren tillsammans med eleven i klassundervisningen och till viss del arbetade hon individuellt med varje elev. Bra samarbete betonades trots att man inte hade gemensam planeringstid för gemensamma elever. Även tydlig kommunikation mellan lärarna och modersmåslärare och lyhördhet från båda håll betonades.

Läraren till elev 1 tyckte att det gemensamma arbetet mot ett mål var viktigt och att modersmåsläraren var en bro mellan honom/henne och familjen i början. Stödet på modersmålet underlättade kommunikation med eleven och elevens familj. *”Det var inte lätt att ha kommunikation med dessa föräldrar i början, utan språk.”*

Kommunikationen betonas också av läraren till elev 2. *”Modersmåslärare är en förmedlande länk mellan barnet, föräldrar och klasslärare.”*

Ett bra samarbete med modersmåsläraren uppskattades i hög grad av läraren till elev 5 dock markerades att det inte ofta förekommer ett så bra samarbete som i det här fallet. Det beror i stor utsträckning på personkemi och kompetens. Läraren påpekade att inte alla studiehandledare har lärarutbildning och behärskar det svenska språket bra. Det leder till att man missförstår varandra .

Läraren till elev 6 påpekade viktigheten av samarbete, lyhördhet och *”att eleverna märker att vi samarbetar bra.”*

Rektorn markerar samarbete mellan klasslärare och modersmåslärare och invänder att *”inte alltid fungerar det bra eller är värdefullt ibland är det mycket dyrt men ger inte så bra resultat. Så det finns olika faktorer som spelar en viktig roll i den process att bestämma som rektor vilken typ av hjälp man väljer för en elev.”* Rektorns anmärkningar gäller bl. a. tid när studiehandledning på modersmålet utförs. Det finns modersmåslärare som brukar ta eleverna från klassen och arbeta individuellt med dem. Eleverna missar lektioner och ämnen. Också urvalet av vissa modersmåslärare och deras kunskaper i svenska ifrågasätts. Rektorn poängterar att skolan inte alltid är övertygad om den modell som erbjuds av studiehandledare på modersmålet. Därför organiseras ibland studiehandledning på annat sätt.

Barnets språkutveckling – skolpersonalens synpunkt på bedömning och hantering.

På skolorna där de intervjuade lärare arbetar används olika former för att arbeta med nyanländas språkutveckling. Ofta används samtal, kommunikation med elev som utgångsform för att ge en bedömning i utvecklingen av språket. Dessutom används skriftliga arbeten som bas för bedömning av utvecklingen av det skriftliga språket.

På en skola används ESP (Europeisk Språk Portfölj) och kartläggningsmaterial. Förutom detta används kunskap från "Läs- och skrivprojekt". Där analyseras språkutvecklingen hos barnen, inte bara hos de nyanlända, på djupet. Rektorn bekräftar att på skolan används metoder som "*tack vare de kan man avläsa ett barns språkutveckling. Man måste använda rätt sätt och metod. Modersmålet kan vara på en hög nivå och svenskan på en låg nivå. Syfte är att avläsa det och t.ex. stärka svenskan genom elevens modersmål.*"

På en annan skola arbetas med språkutvecklingsanalys. Dess syfte är att analysera skrivna texter. Analyserna riktas mot styrkor, vad en elev kan.

Samarbetet med föräldrar till nyanlända elever är olika. Skillnaden utgörs i stor del av bristerna i det svenska språket. Man kan ha en bra kontakt med föräldrarna men det är svårt att erbjuda kommunikation på en högre nivå. "*Men det är en utmaning för oss*" tycker läraren till elev 2. Föräldrarna har rätt till tolk men inte alla vill använda sig av den rättigheten. För lärarna är det mycket viktigt att kommunikation fungerar och att föräldrarna inte missförstår läraren.

Analys av intervjuer med föräldrar

De intervjuade föräldrarna fick information om modersmålsundervisningen i svenska skolan på olika sätt. Föräldrarna till elev 1, 2 och 5 blev informerade genom modersmåls läraren i polska, som arbetade på skolan, där deras barn finns. Föräldrarna till elev 3 och 4 fick information på skolan att det finns modersmål på skolan men rekommenderades inte att göra det utan bara att satsa på svenska språket. Tack vare bra samarbete med modersmåls läraren fick och får föräldrarna tillräcklig information om skolan, om modersmålsundervisning och studiehandledning.

Alla de intervjuade föräldrar vill att deras barn deltar i modersmålsundervisningen. Alla använder det polska språket hemma. De tycker att språket är mycket viktigt för dem som familj, att barn kan skriva, diskutera, läsa och utveckla språket. Språket är viktigt för identiteten.

Förälder till elev 1 menar att *”Modersmålsundervisningen underlättar hemarbete som fortsättning”*. För förälder till elev 2 är det jätteviktigt med språket *”Vi pratar hemma polska, men jag kan inte ge henne/honom utbildning på polska.”*

Förälder till elev 3 och 4 tycker att hans/hennes barn *”är polacker och kommer att förbli polacker”*.

Enligt alla föräldrar deltar deras barn gärna i modersmålsundervisningen. Argumentation för undervisningen är att kunna träffa andra elever som pratar polska, arbeta med intressanta böcker och lära sig Polens historia och geografi. Polskan är deras identitet. De flesta av föräldrarna påstår att deltagandet i modersmålsundervisningen påverkar deras barns språkutveckling i polska och utvecklingen av polsk kultur positivt.

Förälder till elev 2 menar att hennes/hans barn *”lär sig mycket mer än bara uttal eller att skriva på polska”*. *De lär sig mycket om Polen, Polens geografi och historia. Inte alltid är det möjligt att göra det för föräldrar. Det är ett komplement.”*

Förälder till elev 3 och 4 menar att barnets polska förbättras kontinuerligt. *”Ja, det hjälper dem att läsa, ordförrådet blir bredare, ortografin blir bättre. Polskan stödjer också svenskan. De försöker att förbättra deras polska. I början de var rädda, de ville inte göra några fel.”*

Förälder till elev 5 – *” Ja, hans/hennes ortografi blev bättre. Han/hon arbetar mer med hemläxor än i Polen. Han/hon gör det inte i sista minuten utan arbetar gärna under helgen med polska.”*

Enligt föräldrarna påverkar deltagandet i modersmålsundervisningen utvecklingen av det svenska språket. Eleverna som är bra på modersmålet lär sig snabbare svenska och utvecklar svenskan genom koppling till modersmålet.

Mamma till elev 1 påstår att *” Hon/han kan bra polska och utvecklar polskan, som underlättar att lära sig svenska. Kunskap i polska stödjer utvecklingen av kunskapen i svenska, t.ex. vid översättningar. Man kan inte utesluta ett språk, båda stödjer varandra. Att vara konsekvent i användningen av språket, att vi föräldrar inte pratar svenska med barnen och de lär med fel. I början, när vi kom till Sverige visste jag/vi inte hur vi ska bete oss med*

användningen av språket. Efter samtal med modersmåls läraren bestämde vi oss att prata bara polska, svenska lärs ut i skolan etc. med svenskar.”

Förälder till elev 3 och 4 menar att *”Ja, det underlättar i svenska. Den svenske läraren säger också att det går bättre för dem sedan de deltar i modersmålet.”*

Enligt förälder till elev 2 - *”Man ska inte tänka så att när man lär sig svenska så kommer polskan från sig själv. Så tänkte jag i början. Men det var fel. Efter några månader märkte jag att hon kan det svenska alfabetet men inte det polska.”*

Enligt de intervjuade föräldrarna fick 4 av de 6 intervjuade eleverna studiehandledning på polska i den svenska skolan/dagiset. Eleverna fick studiehandledning i olika omfattning från 60 min/vecka till 180 min/vecka. Två intervjuade elever fick ingen studiehandledning, trots att mamma har ansökt hos rektorn på skolan.

Alla de intervjuade föräldrarna anser att modersmålsundervisning är mycket viktig för deras barn och bekräftar vikten av modersmålet framförallt i början av skolgången. De uppmärksammar även betydelsen av hjälp från modersmåls lärare i början när de på grund av brister i språket var beroende av hjälp. De anmärker på informationsbristen från skolans sida t.ex. om deras barns rättigheter.

Förälder till elev 1 tycker att *”Skulle vilja få alla informationer om mitt barns rättigheter från svenska skolan i början, när mitt barn började på skolan, dvs. om rättighet att få modersmålsundervisning, studiehandledning och andra informationer. Bättre informationsutdelning i skolan. Samtal med modersmåls läraren var mycket viktigt för mig. Studiehandledning var jätteviktigt för barnet.”* Idag är 3 av 4 intervjuade föräldrar nöjda med barnets skola.

Förälder till elev 3 och 4 tycker att *” Jag är inte nöjd med skolan. Barnen blev utsatta för mobbing. Sonen blev slagen och ville inte gå till skolan. Det fanns samtal med klassläraren om detta. Idag är det lite bättre men jag tänker flytta barnen till en annan skola.”*

5. Diskussion

Syftet med mitt arbete var att ta reda på modersmålets betydelse för måluppfyllelse hos polsktalande nyanlända elever i grundskolan samt att undersöka och presentera resultat av undersökningen hos de elever som fick studiehjälp på sitt modersmål och de som inte har fått den. Tre frågeställningar förelåg analysen.

Vilka svårigheter möter nyanlända elever i den svenska skolan, på grund av otillräckliga kunskaper i svenska?

Resultaten av intervjuerna med eleverna pekar på att de svårigheter som de nyanlända eleverna mött i den svenska skolan på grund av otillräckliga kunskaper i svenska är olika men att de ofta har samma karaktär. Under intervjuerna framkallades minnen hos eleverna som var känsloladdade från de första dagarna/veckorna på dagis eller i grundskolan. Eleverna har gemensamma svårigheter som kommunikation på svenska, såväl med andra barn som med vuxna och det var ömsesidigt. De markerar tydligt att de inte förstod språket som användes på dagis och grundskolan. Bristen på ett gemensamt kommunikationsspråk betydde för flera av dem ångest, rädsla, olust, nedstämmning och ilska.

Enligt Hyltenstam och Tuomela (1996, s. 42-91) har modersmålsundervisning stor betydelse som stöd för utveckling av etnisk identitet. Dessutom betonar forskarna sociopsykologiska effekter av modersmålsundervisning. Modersmålsundervisning anses inte bara som viktigt för språk- eller kunskapsutveckling.

Nygren-Junkin (2006) lyfter i sitt arbete fram betydelsen av modersmålsundervisning och den centrala betydelsen av modersmålet för elevernas identitet. Nygren-Junkin menar att koppling mellan identiteten och vårt modersmål ger oss självförtroende.

De yngre eleverna visar tydligt tidigare beredskap för öppenhet att våga ta kontakt med andra och aklimatiseras i klassen och skolan.

Alla intervjuade elever fick följa med i undervisningen i dagis/grundskolan men inte alla fick extra stöd på modersmålet. De som erhöll modersmålsundervisning från början och stöd på modersmålet uppfattade att de fick en trygghet från modersmåls lärare som behärskade svenska och polska och kunde förklara obesvarade frågor, gällande svenska skolan, klassen, läxor t.o.m. svensk kultur. Eleverna som inte fick extra stöd i början av svenska dagis och grundskolan fick problem dvs. förståelsen av svenskt dagis/grundskolan, konversation, inga möjligheter att kommunicera med andra barn och vuxna och lösa problem. De aspekterna bidrog till aggressivitet mot andra barn och olust att gå till skolan. Samma observationer lyfts fram från skolpersonalens sida.

De intervjuade eleverna har trots att de har bott i Sverige mellan 2-4 år och blivit mer bekanta med svenskan fortfarande vissa svårigheter med t.ex. förståelse, talspråk, matematik och grammatik.

Hyltenstam och Tuomela (1996, s.31) menar att ”*det tar lång tid – flera år – innan ett barns andraspråk fungerar lika effektivt för kunskapsinhämtande som ett förstaspråk.*”

Intervjufrågorna gällande uttal och grammatik i svenska kunde endast besvaras av två elever i åk. 5 och 9. Eleverna har svårigheter med olika ljudgrupper i svenskan t.ex. sj-, gj-, dj- ljud. De flesta svårigheterna som uppstår i grammatikdelen kommer från hanteringen av svenskans substantiv, bestämda och obestämda artiklar och svenskans ordföljd. (Tingbjörn, 1981, s. 28).

Enligt min mening uppkommer de flesta svårigheterna i svenska språket hos eleverna på grund av att polskan och svenskan inte har en språkstruktur som liknar varandra.

Svårigheterna hos de nyanlända eleverna i min undersökning under den första tiden i svenska skolan berodde på flera faktorer. Det som kan betonas är att ålder och ursprungsland samt omständigheterna under vilka dessa har flyttat till Sverige påverkar. Dessutom spelar språkets status samt olika bakgrunder och villkor hos de nyanlända eleverna en roll. Tingbjörn (1981, s. 51) betonar språkets status som en viktig faktor för att elev ska vilja läsa och utveckla språket.

Brister i språket ledde till emotionella svängningar hos eleverna, dvs. de blev lätt irriterade, ledsna, nedstämda och till och med aggressiva. På grund av omöjligheten att visa sina ämneskunskaper på svenska kände sig eleverna misslyckade.

Hur påverkas nyanlända elevers inlärningsprocess i den svenska skolan av stöd eller brist av hjälp av modersmållärare?

Baserat på intervjuerna kan man dra slutsatsen att de elever i min undersökning som fick stöd och hjälp av modersmållärare kunde förstå undervisningen efter ca fyra månader till ett år. De elever som inte fick hjälp behövde 1 – 2 år. De första arbetena/läxorna på svenska kunde några av de eleverna som fick stöd göra efter några månader med hjälp av modersmållärare emedan de eleverna som inte fick hjälp först efter två år vistelse i Sverige i åk 2. Elevernas svar bekräftas av föräldrarna.

I ett längre perspektiv har de elever som inte har fått stöd och har bott längst i Sverige fortfarande svårigheter med det svenska uttalet och att skriva. De andra eleverna har inte i samma omfattning svårigheter med det svenska språket.

Hyltenstam och Tuomela (1996) påstår att modersmålsundervisning är som stöd för inlärningsprocessen av andraspråk, i det här fallet svenska. Enligt forskarna är det obestridligt att ”*inlärningsprocessen av svenskan, andraspråket, underlättas om barnet redan har en kvalificerad utveckling av sitt förstaspråk... Om man alltså vill underlätta inlärningsprocessen av svenskan är det viktigt att barnets förstaspråk får en allsidig utveckling.*” (s. 40).

Flera faktorer som är viktiga för att vårda och utveckla sitt modersmål kan lyftas fram, t.ex. trygghet, identitet, tillgång till ett andra språk. Genom ett bra utvecklat modersmål lär sig eleverna snabbare andra språk och har mindre problem med det svenska språket.

Nygren-Junkin (2006, s. 2) påstår att ”*Ett väl utvecklat modersmål är bästa grunden för ett väl utvecklat andraspråk.*”

Betydelse av modersmålet för språkinläringen för eleverna i undersökningen men också modersmålet som identitet kan inte förnekas. Enligt Nygren-Junkin har eleverna som deltar i modersmålsundervisningen tillgång till mycket mer än bara till språket. De lär sig om ursprungslandet och det nya landet. Hon jämför betydelsen av modersmålsundervisningen med "en brygga" som hjälper nyanlända elever i integrationsprocessen i den nya kulturen.

Studiehandledningens roll som hjälp för de nyanlända polsktalande eleverna i undersökningen ska inte underskattas. I deras fall kan en modersmåls lärare som kan både modersmålet och svenska underlätta integrationsprocessen i den svenska skolan. Modersmåls läraren kunde förklara allt som är nytt för eleven, från ordbetydelse, läxor, lek, skolans organisation till rättigheter och skyldigheter som gäller i Sverige. Modersmåls läraren kunde här också fungera som en förebild för eleverna. En vuxen person som fungerar bra i samhället med båda språken, polska och svenska, och som de är stolta över.

Enligt Paulin (1993) är modersmåls lärare "*identitetsbyggare, kulturbärare, kulturarvsöverförare, kulturtolk, förebild, identifikationsobjekt, kunskapsförmedlare, studiehandledare, kurator, terapeut, ofta en trygghet och fast punkt i tillvaron.*" (s. 13).

Undersökningen visade att ett bra samarbete mellan klassläraren och modersmåls läraren gjorde det möjligt att snabbare utreda behovet hos varje elev. Därför är formen för studiehandledning viktig. Ofta är det, på grund av finansiella ramar, dock inte alltid möjligt att organisera en studiehandledning på modersmålet som ger bästa förutsättningar och bästa resultat för eleverna.

Hur ser stödet ut på modersmålet? Fungerar det bra eller inte?

Enligt den intervjuade skolpersonalen finns det stora skillnader mellan skolorna i sätt att organisera studiehandledning för nyanlända elever. Problemkomplexiteten gav stoff för flera artiklar, debatter och diskussioner under hösten 2009. I den senaste granskningsrapporten 2009:3 samt i artikel "Skolverket: Skolan har misslyckats" som publicerades 26 september 2009 i Göteborgsposten lyftes flera problem fram som berör bl.a. stödet på modersmålet. Flera skolor i landet får kritik för att inte beställa stödet på modersmålet för de nyanlända eleverna.

De flesta av de intervjuade eleverna i min undersökning fick stöd på polska från början av skolgången i svenska dagis/skolan och deltog i modersmålsundervisningen. Men det fanns två elever som inte fått någon sort av hjälp på polska under de första tre år av vistelsen i Sverige, dvs. inte på dagis och inte under de första åren i grundskolan. Dessutom fick de inte delta i modersmålsundervisningen i polska, på grund av att skolan inte ville köpa modersmålet och istället rekommenderade föräldrarna att satsa på det svenska språket. Eleverna som fick stöd på polska fick det i olika omfattning från 60 min/vecka till 180 min/vecka. Stödet var mycket viktigt för dem. Modersmåls lärare kom till dem och var med i klassen och översatte när eleven inte förstod. Dessutom arbetade de individuellt med ämnena på polska, efter genomgång med klasslärare.

Stödet på modersmålet planerades efter elevens ankomst till svenska skolan och anpassades individuellt till varje elev. Modersmåls läraren deltog delvis i klassundervisningen och arbetade med eleven och till viss del arbetade läraren med varje elev individuellt.

Trots att modersmåsläraren inte hade gemensamma planeringar med klasslärare lyfts det bra samarbetet fram samt vikten av tydlig kommunikation mellan lärarna och modersmåslärare och lyhördhet från båda håll.

Enligt den intervjuade skolpersonalen beror ett bra samarbete mellan klassläraren och modersmåsläraren i stor utsträckning på personkemi och kompetens, inte alla studiehandledare har lärarutbildning och behärskar det svenska språket bra. Det leder till att man kan missförstå varandra.

Rektorn markerar samarbetet mellan klasslärare och modersmåslärare och invänder att *”inte alltid fungerar det bra eller är värdefullt ibland är det mycket dyrt men ger inte så bra resultat. Så det finns olika faktorer som spelar en viktig roll i den process att bestämma som rektor vilken typ av hjälp man väljer för en elev.”* Rektorns anmärkningar gäller bl. a. tiden när studiehandledning på modersmålet utförs. Det finns modersmåslärare som brukar ta eleverna från klassen och arbeta individuellt med dem. Eleverna missar då lektioner och ämnen. Urvalet av vissa modersmåslärare och deras kunskaper i svenska kan ifrågasättas. Rektorn poängterar att skolan inte alltid är övertygad om den modell som erbjuds av studiehandledare på modersmålet. Därför organiseras ibland studiehandledning på annat sätt.

6. Slutord

Jag har arbetat som modersmåls lärare i flera år. Genom mina yrkesmässiga och personliga erfarenheter tycker jag att modersmålets betydelse är flersidig. Själv är jag mamma till ett tvåspråkigt barn som jag tror är jätteglad tack vare hans flerspråkighet och flera kulturer som har sin tillvaro hemma hos oss. Många svenska forskare lyfter fram att vi föräldrar är förebilder för våra barn. I de första åren är mamma och pappa de viktigaste kontaktpersonerna för sina barn. Var därför stolt över din kultur och språket som du har i bagaget och ge det vidare till ditt barn.

Resultatet av min undersökning bekräftar teorin från många svenska forskare som påpekar betydelsen av modersmålet. Modersmålet är inte bara konversation med mormor eller sommarlov i det andra hemlandet. Modersmålets betydelse är flersidig och alla skulle ta det på allvar, med början i hemmet, dagis, skolan och politiken i Sverige.

Den undersökning som jag har genomfört kan byggas vidare på flera olika sätt. Man kan t.ex. undersöka hur många nyanlända polsktalande elever som får studiehandledning på modersmål och se ifall det finns en koppling till t.ex. betyg eller vidare universitetsstudier.

7. Referenslista

Hyltenstam, K. & Tuomela, V. (1996). Hemspråksundervisningen. K. Hyltenstam. *Tvåspråkighet med förhinder? Invandrar- och minoritetsundervisning i Sverige.* (s. 9-110). Lund: Studentlitteratur.

Lärarnas tidning (2002). *Svensk expert: Här används den sämsta modellen.*
http://www.lararnastidning.net/LT_Output_2005.asp?CategoryID=4132&ArticleID=6071&ArticleOutputTemplateID=92&ArticleStateID=2 (30.12.2009)

Myndigheten för skolutveckling (2006). *Växelvis på modersmål och svenska. Språk- och kunskapsutveckling för flerspråkiga barn och ungdomar.* Stockholm: Myndigheten för skolutvecklingen.

Nygren-Junkin, L. (2006). *Modersmål har vi allihopa – här med, och där med.*
<http://www.sprakradet.se/2350> (30.12.2009)

Paulin, A., Rivera, T., Almgard, P., Finell, D., Arvór Å. & Oamhawi O. (1993). *Mer än ett modersmål. Hemspråksdidaktik.* Stockholm: HLS Förlag.

Skolinspektionen (2009). *Utbildning för nyanlända elever – rätten till en god utbildning i en trygg miljö.* (Skolinspektionens rapport 2009:3)
<http://www.skolinspektionen.se/Documents/Kvalitetsgranskning/Nyanlanda-elever/Nyanlanda-elever.pdf?epslanguage=sv> (30.12.2009)

Skolverket (u.å.a). *Nyanlända barn och ungdomars utbildning.*
<http://www.skolverket.se/sb/d/21865> (30.12.2009)

Skolverket (u.å.b). *Svenska som additiv språk.* <http://www.skolverket.se/sb/d/2791/a/17107>
(30.12.2009)

Skolverket (u.å.c). *Högst betyg bland elever som får modersmålsundervisning.*
<http://www.skolverket.se/sb/d/2544/a/14290> (30.12.2009)

Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.

SFS 1985:1100. *Skollag*. Stockholm: Sveriges riksdag.

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1985:1100> (05.03.2010)

Tingbjörn, G. (1981). *Invandrarbarnen och tvåspråkigheten*. Stockholm: Liber Utbildnings Förlaget.

Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer* (3:e uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Utbildningsdepartementet (2009). *Grundskoleförordning (1994:1194)*.

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1994:1194> (03.03.2010)

8. Bilagor

Bilaga 1 – Intervjuer med elever

Intervjufrågor till elever

Frågorna nedan är indelade på de olika områdena som frågeställningarna behandlar. Först dock lite bakgrundsfrågor för att få en bild av den jag intervjuar.

Bakgrundsfrågor

1. Var föddes du?
2. Hur gammal är du?
3. Hur länge har du bott i Sverige?
4. Hur gammal var du, när du kom till Sverige?
5. Varifrån kom du till Sverige?
6. Vilka språk använder du med din närmaste familj?

Frågeställning ”Svårigheter för nyanlända”

1. När började du skolan/dagis i Sverige? Vid början av läsåret, direkt efter du kom till Sverige eller efter några veckor?
2. Vilka minnen har du från dina första dagar/veckor i den svenska skolan/dagis, utan att kunna svenska?
3. Vilka svårigheter mötte du i den svenska skolan/dagis, på grund av att du inte kunde svenska?
4. Kommer du ihåg hur du kände dig, kan du beskriva?
5. När kunde du börja förstå/leka med dina klasskamrater?
6. Fick du försöka följa med i undervisning eller fick du egna uppgifter?
7. Fick du något fadderbarn/tilldelad person som kunde hjälpa dig i början?
8. Hur uppfattade du din klasslärare?
9. Vad gjorde han/hon för att du skulle känna dig välkommen?

10. Trivs du i skolan/dagis idag?
11. Finns det något i svenska som du tycker är svårt nu när du blivit mer bekant med språket?

Uttal:

12. Vad tycker du är svårt att uttala inom svenska, kan du ge några exempel?
13. Känner du dig säker/osäker med uttalet av svenska vokaler?
14. Känner du dig säker/osäker med andra ljud i svenska?
15. Tycker du att svensk ordmelodi är svårt eller inte, kan du ge några exempel?

Grammatik:

16. Vad tycker du var svårt när du skulle lära dig svenskans grammatik?
17. Tycker du att det var/är svårt att lära sig svenskans verbböjning?
18. Tycker du att det var/är svårt att lära sig svenskans tempus?
19. Tycker du att det var/är svårt att lära sig svenskans adjektivböjning?
20. Tycker du att det var/är svårt att lära sig svenskans adverb?
21. Tycker du att det var/är svårt att lära sig svenskans negationer?
22. Tycker du att det var/är svårt att lära sig svenskans prepositioner?
23. Tycker du att det var/är svårt att lära sig svenskans pronomen?
24. Tycker du att det var/är svårt att lära sig svenskans substantiv (genus, kasus, numerus, animation och sexus) och att bilda plural?
25. Tycker du att det var/är svårt att använda bestämda och obestämda artiklar?
26. Tycker du att det var/är svårt att lära sig svenskans ordföljd?
27. Vad gjorde/gör du, när du inte kunde/kan ett ord eller term på svenska?
28. Tycker du att det var/är svårt att lära sig svenskans sammansatta ord?

Frågeställning ”hur ser stödet ut i modersmål”

1. Fick du hjälp av en person som pratade polska under de första dagarna i skolan/dagis?

2. Deltog du i modersmålsundervisningen från början i den svenska skolan/dagis?

Om ja, hur många timmar per vecka? Deltog du i en annan form av undervisningen i polska språket, t.ex. privat undervisning?

3. Fick du studiehundledning från början i den svenska skolan/dagis?

Om ja, hur många timmar per vecka? När? Efter vilken tid? Hur länge fick du?

4. Hur såg studiehundledningen på polska ut, vad gjorde ni?

5. Tycker du att du har haft nytta av den?

6. Underlättade studiehundledningen för dig att i början förstå undervisningen och skolan i Sverige?

Frågeställning ”hur påverkas inlärningsprocessen i svenska skolan av stöd/ej stöd?”

1. Hur snabbt kunde du förstå undervisningen i skolan/dagis på svenska?

2. I vilket ämne kunde du först aktivt delta i t.ex. ställa frågor, arbeta med läroböcker?

3. Har du eller har du haft ämnet ”svenska som andraspråk”?

4. När kunde du skriva ditt första arbete/läxa på svenska?

5. Tycker du att du har svårigheter med det svenska språket?

6. Finns det något, som är eller har varit svårt i svenskundervisningen? Om, ja, vad är det som du tycker är/var svårt (skriva, uttal, berätta, förstå etc..)?

7. Hur lärde du dig det svenska språket? I förberedelseklass, med lärare som pratade polska, med lärare för svenska som andraspråk eller i en grupp med andra utländska elever?

Bilaga 2 – Intervjuer med skolpersonal

Intervjufrågor till skolpersonal

1. Kan du säga några ord om dig själv och ditt arbete? Hur länge har du arbetat som lärare? Hur lång erfarenhet har du att arbeta med flerspråkiga elever?
2. Tycker du att det är bra att alla elever i Sverige, som använder andra språk hemma än svenska, enligt lag, har rätt till modersmålsundervisningen? Kan du ge några exempel?
3. Tycker du att det är viktigt att alla nyanlända elever skulle få studiehandledning? Kan du ge exempel?
4. Hur upplever du att den första tiden i skolan förlöper för en nyanländ elev? Kan du ge exempel?
5. Har du möjlighet att ge de nyanlända tillräckligt med tid i början av skolgången?
6. Såg du några förändringar sedan modersmålsläraren kom till eleven och gav studiehandledning på modersmålet?
Vilka?
7. Vad är för dig viktigast i samarbetet mellan klasslärare och modersmålslärare/studiehandledare på modersmålet?
8. Hur märker/bedömer/hanterar du barnens språkutveckling?
9. Hur är ditt samarbete med barnets föräldrar? Finns det skillnader gentemot svenska föräldrar?

Bilaga 3 – Intervjuer med föräldrar

Intervjufrågor till föräldrar

1. Hur har Du fått information om modersmålsundervisningen i svenska skolan?
2. Får du tillräckliga informationer angående modersmålsundervisning?
3. Varför vill Du att ditt barn deltar i modersmålsundervisningen?
4. Vilket språk pratar Ni hemma?
5. Deltar Ditt barn gärna i modersmålsundervisningen?
Motivera.
6. Tycker du att deltagandet i modersmålsundervisningen påverkar ditt barns språkutveckling i polska och utveckling av polsk kultur positivt?
Kan du ge några exempel?
7. Påverkar deltagandet av ditt barn i modersmålsundervisningen utveckling av svenska språket?
Kan du ge några exempel?
8. Fick ditt barn studiehjälp på polska, efter ankomsten till Sverige?
Om ja. Hur många timmar per vecka?

Om nej, varför inte? Har du sökt hos skolans rektor, där ditt barn går, och inte fått?
9. Egna tankar och reflektioner!?

Bilaga 4 - Brev till föräldrar

2009-10-17

Hej!

Jag arbetar som modersmåls lärare i polska. Sedan HT 2008 vidareutbildas jag på Pedagogien vid Göteborgs Universitet. I min utbildning ingår att skriva en C-uppsats och i det arbetet behöver jag Din och Ditt barns hjälp. Jag har valt att skriva om "Modersmålets betydelse för måluppfyllelse hos polsktalande elever i grundskolan". Jag skulle vilja intervjua Dig, Ditt barn och barnets lärare om respektive erfarenheter av modersmålets betydelse. Intervjun kommer att hjälpa mig att i min uppsats beskriva modersmålets betydelse för måluppfyllelse hos polsktalande elever som läser i grundskolan och som tillhör gruppen nyanlända elever. Materialet kommer att behandlas konfidentiellt och inga personer kommer att kunna identifieras. Du och Ditt barn har rätt att avbryta Er medverkan när du vill.

Med vänliga hälsningar

Härmed ger jag mitt tillstånd till..... att intervjua mitt

barn och mitt barns lärare.....

..... om modersmålets betydelse för måluppfyllelse hos polsktalande elever i grundskolan.

.....Datum / 2009

Målsmans namnteckning